

2008 10 15

Gerbiamasis Michailai Borisovičiau!

Atsirado galimybė su Jumis pabendrauti, labai dėl to džiaugiuosi. Mano šeimos istorija tokia: mano seneliai iš viso sėdėjo per dvidešimtį metų, draugai šešiasdešimtininkai* taip pat įnešė savo indėlių į šį katilą. Ir ši tema rusų literatūrai labai esminga, tokia esminga, kad praėjusį mėnesį net parašiau Eduardo Limonovo, be galo įvairiapusio ir sunkiai priimtino žmogaus, knygos „Kalėjimuose“ įžangą. Taip nutiko, kad netgi vaikams dabar rūpinuosi parengti knygą „Nusikaltimai ir bausmės“, kurioje vėlgi apie tą patį – apie kalėjimų istoriją, bausmių rūšis ir kt. Todėl, jeigu mudviejų susitikimas tikrai įvyks, o to aš labai norėčiau, būtų gerai apie tai pakalbėti. Juk žinote, yra du požiūriai: Solženicynas manė, kad kalėjimo patirtis žmogų užgrūdina ir savaime yra labai vertinga, o kitas kalinys, ne toks laimingas, Varlamas Šalamovas** sakė, esą kalėjimo patirtis normaliam žmogaus gyvenimui netinkama ir už kalėjimo ribų nepritaikoma.

Paskutiniaisiais Julijaus Danielio*** gyvenimo metais mudu draugavome, ir nors jis nemėgo kalbėti apie tuos laikus, bet man susidarė

* Sovietinės inteligentijos, gimusios maždaug 1925–1945 m. karta, kurios pažiūras formavo stalinizmo represijos, Antrojo pasaulinio karo patirtis ir „atlydzio“ epocha po SSKP XX suvažiavimo. Iš jų būrio išaugo daug įžymių mokslininkų, rašytojų, publicistų, kovotojų už žmogaus teises, disidentų.

** Varlamas Šalamovas (1907–1982) – rusų prozininkas ir poetas, literatūrinio ciklo apie sovietų lagerius kūrėjas. 1929 m. areštuotas už dalyvavimą pagrindinėje trockininkų veikloje ir 3 metams išsiųstas į lagerį. 1937 m. – antras areštas už „kontrrevoliucinę veiklą“ ir 5 metai Kolymoje. 1943 m. pakartotinai nuteistas 10 metų už antitarybinę agitaciją, nes Ivaną Buniną pavadino rusų klasiku.

*** Julijus Danielis (1925–1988) – rusų poetas, prozininkas, vertėjas. Nuo 1958 m. užsienyje publikavo prozos kūrinius Nikolajaus Aržako slapyvardžiu. Už šias publikacijas areštuotas ir 1966 m. nuteistas 5 metus kalėti lageryje.

įspūdis, kad kalėjimas – labai svarbus išmėginimas, ir jis šį išmėginimą pasitiko ne tuščiomis rankomis, o turėdamas frontininko patirties. Bet jums dar neatėjo laikas, kai galėsite prisiminti praeitį, šiandieną – tikrasis Jūsų gyvenimas. Kaip Jums pavyksta tvarkytis? Ar nesijaučiate sapnuojąs slogų sapną? Norėčiau sužinoti, kaip pakito vertybių sistema: kurie dalykai, atrode svarbūs laisvėje, prarado prasmę kalėjime? Ar randasi naujų vidinių ryšių, kokių nors netikėtų patirčių?

Šis mano laiškas (atleiskite!) bandomasis. Juk esate žmogus, apie kurį nuolat kalba ir kurį prisimena: vieniems – kovotojas ir aštrus politikos veikėjas, kitiems – baubas, bet vis tiek Jūsų padėtis be atvangos aptarinėjama, o susidomėjimas Jumis neblėsta. Kadai-se, kai ištrėmė Brodskį, Ana Achmatova pasakė: „Kokią biografiją jie daro mūsų ručkiui!“ Jums tikrai „daro“ biografiją, ir norėtusi apie tai kalbėti jau būtuojų laiku. O tai dar viena priežastis, kodėl norėčiau su Jumis susitikti ir pasikalbėti.

Su pagarba

LIUDMILA ULICKAJA

2

2008 10 15

Gerbiamoji Liudmila Jevgenjevna!

Labai ačiū už laišką ir palaikymą. Jūsų dėmesio ištakas supratau. Tiesą sakant, jos būdingos didelei mūsų inteligentijos daliai. Deja, kalėjimas – ne pati geriausia patirtis. Todėl man labiau prie širdies Šalamovas negu Solženicynas. Manau, jų požiūriai skirtingi

dėl to, kad autoritarinį, taigi lagerinį, šalies valdymo būdą Solženicynas laikė galimu. Tačiau kaip „humanistas“ manė, kad valdininkui būtina patirtis – pajusti rimbą savo nugara. Gerbtinas požiūris, bet neprisidedu.

Kalėjimas – antikultūros, anticivilizacijos vieta. Čia gėris – blogis, melas – tiesa. Čia atmatos ugdo atmatas, o padorūs žmonės jaučiasi baisiai nelaimingi, nes lindėdami šios pasibjaurėtinės sistemos viduje negali nieko pakeisti.

Ne, perlenkiau, žinoma, gali ir veikia, bet šiurpu kasdien matyti, kaip išsigelbsti vienetai, o dūžta dešimčių žmonių likimai. Ir kaip palengva, apsidairydamos ir grėžiodamosi atgal, juda permainos.

Manasis išlikimo receptas – mokytis suprasti ir atleisti. Kuo geriau supranti, kuo labiau įlendi į svetimą kailį, tuo sudėtingiau smerkti ir lengviau atleisti.

Ir kartais nutinka stebuklas: sulaužytas žmogus atsitiesia ir iš tikrųjų tampa žmogumi. Kalėjimo valdininkai šito baisiai bijo ir visiškai nesupranta – kaip? Kodėl? O man tokie atvejai – laimė. Mano advokatai tai matė, beje, ne kartą.

Žinoma, jeigu negalėčiau pasikliauti šeima, nejausčiau jos palaikymo, būtų labai sunku. Ir nelaimė, ir privalumas pakliūti į kalėjimą brandaus amžiaus: yra šeima, draugai, užnugaris.

Čia svarbiausia sąlyga – savidrausmė. Arba tobulini save, arba degraduoji. Aplinka stengiasi įtraukti, sužlugdyti. Žinoma, apima depresija, bet ją galima nugalėti.

Tiesą sakant, kuo griežtesnės išorės sąlygos, tuo man geriau. Užvis patogiausia dirbti bausmės izoliatoriuje, kur apima tiesioginis pasipriešimas priešiška jėgai. Čionykščiais mastais įprastomis sąlygomis nuolat išlikti susitelkusiam sudėtingiau.

Atleiskite, rašau tarsi kokias „pastabas paraštėse“. Negalvodamas. Rytoj – dar vienas teismas.

Mielai pratęsiu dialogą. Su didele pagarba

M.